Felsefeye Giriş

Editörler:
Prof. Dr. Mustafa CİHAN • Doç. Dr. Serdar SAYGILI

PEGEM AKADEMİ

Editörler: Prof. Dr. Mustafa CİHAN - Doç. Dr. Serdar SAYGILI

FELSEFEYE GİRİŞ

ISBN 978-625-8325-66-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Eylül 2022, Ankara

Yayın-Proje: İbrahim Öztürk
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

İnsanı insan yapan en önemli özelliklerden biri onun kendisini, doğayı, evreni anlama ve bilme çabası içerisinde olmasıdır. Bu özelliği ile insan diğer varlıklardan ayrılır. İnsanın önemli düşünme başarılarından olan felsefe de insanı, evreni ve doğayı anlamak için başvurulan bir düşünme biçimi olarak karşımıza çıkar. İnsan aklını kullanarak, var olan her şeyi sorgulayarak felsefeyi ortaya çıkarmıştır. İnsan aklının bir ürünü olan felsefe bir akıl yürütme ve düşünme biçimidir. Ancak bu akıl yürütme ve düşünce biçimi diğer düşünme biçimlerinden ayrılır. Felsefi düşünmek var olan karşısında soru sormaktır. Felsefi düşünce eleştirel bir düşüncedir. Kendisine konu olan her şeyi akıl süzgecinden geçirir. Öte yandan felsefe, bilgiler üzerinde düşünmek, onların temellerini ve değerini soruşturmaktır. Bir bilgi üzerine felsefe yapmak, o bilgi alanının önünü açmak ve alanı dogmatik olmaktan kurtarmaktır. Akla dayalı bir düşünce etkinliği olan felsefenin ise başlangıçtan itibaren varlık, bilgi ve değer şeklinde üç temel ilgi alanı olmuştur. Bunlara daha sonra bilim, ahlak, sanat, siyaset, eğitim, tarih, hukuk, dil ve çevre gibi konularda eklenmiştir. Böylece felsefe konularının zenginliğinden ve çeşitliliğinden söz etmek mümkündür.

Bu çalışma felsefeye giriş niteliğinde bir kitaptır. Çalışmanın başlangıcında felsefenin ne olduğu, temel özellikleri ve diğer alanlarla ilişkisi gibi konulara yer verilmiştir. Daha sonra her bölümde ayrıntılı bir şekilde, başta varlık felsefesi, bilgi felsefesi, ahlak felsefesi gibi temel disiplinlerin, ardından da diğer alt disiplinlerin temel kavramları, konuları ve problemleri ele alınmıştır. Ayrıca disiplinler içerisinde kendine yer açmış belli başlı filozofların görüşlerine yer verilmiştir. Bu genel çerçevede felsefenin şüpheci ve eleştirel ruhu ileri sürülen her görüş, karşı görüş ve farklı görüş çerçevesinde gösterilmeye gayret edilmiştir. Böylece ilgililerin felsefeye yönelik doğru, güçlü ve derin bir kavrayış kazandırılması hedeflenmiştir.

Kitabın başta edebiyat fakültesi ve eğitim fakültesi olmak üzere diğer fakültelerde felsefe okuyanlara, felsefeye ilgi duyan ve felsefe üzerine çalışma yapan araştırmacılara katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz. Kitabın hazırlanmasında emeği geçen kıymetli akademisyenlere, Pegem Akademi Yayınevi yönetici ve çalışanlarına şükranlarımızı sunarız.

Prof. Dr. Mustafa CİHAN | Doç. Dr. Serdar SAYGILI

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Mustafa CİHAN - Doç. Dr. Serdar SAYGILI

1. Bölüm: Felsefeye Giriş
Doç. Dr. Serdar SAYGILI, Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1986-6448

2. Bölüm: Varlık Felsefesi
Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU, Erzurum Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3754-1858

3. Bölüm: Bilgi Felsefesi
Dr. Öğr. Üyesi Evren Erman RUTLİ, Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2637-871X

4. Bölüm: Bilim Felsefesi
Prof. Dr. Mehmet Ali SARI, Pamukkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7523-3090

5. Bölüm: Ahlak Felsefesi
Doç. Dr. Mahmut AVCI, Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2993-7473

6. Bölüm: Siyaset Felsefesi
Doç. Dr. Zafer YILMAZ, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0203-8355

7. Bölüm: Sanat Felsefesi
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe EROĞLU, Gaziantep Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3935-1353

8. Bölüm: Din Felsefesi
Doç. Dr. M. Fatih KALIN, Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5537-0469

9. Bölüm: Eğitim Felsefesi
Prof. Dr. Mustafa CİHAN, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2949-2339

10. Bölüm: Tarih Felsefesi
Dr. Alper İPLİKCİ, Atatürk Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6402-6697

11. Bölüm: Dil Felsefesi
Dr. Öğr. Üyesi Murat BAHADIR, Erzurum Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8767-2322

12. Bölüm: Hukuk Felsefesi
Dr. Öğr. Üyesi Sedat DOĞAN, Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0095-7836

13. Bölüm: Çevre Felsefesi
Dr. Öğr. Üyesi Haluk AŞAR, Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0073-3250

İÇİNDEKİLER

Ön Söz iii
Bölümler ve Yazarları v

1. BÖLÜM
FELSEFEYE GİRİŞ

1.1. Nedir Bu Felsefe? 1
1.2. Kimdir Bu Filozof? 3
1.3. Felsefenin Kökeni 4
1.4. Felsefenin Önemi ve Amacı 5
1.5. Felsefi Sorun Olarak Bilgi 6
1.6. Bilgi Türleri 7
1.6.1. Gündelik Bilgi 7
1.6.2. Dini Bilgi 8
1.6.3. Okkült Bilgi 9
1.6.4. Sanat Bilgisi 10
1.6.5. Teknik Bilgi 11
1.6.6. Bilimsel Bilgi 13
1.6.6.1. Formel Bilimler 14
1.6.6.2. Doğa Bilimleri 14
1.6.6.3. İnsan Bilimleri 15
1.6.7. Felsefi Bilgi 15
1.7. Felsefenin Diğer Disiplinlerle İlişkisi 16
1.7.1. Felsefe-Bilim İlişkisi 17
1.7.2. Felsefe-Din İlişkisi 18
1.7.3. Felsefe-Sanat İlişkisi 20
1.8. Felsefenin Değeri Meselesi 20
1.8.1. Felsefenin Bireysel Değeri 21
1.8.2. Felsefenin Toplumsal Değeri 21
1.8.3. Felsefenin Evrensel Değeri 22
1.9. Felsefi Merak ve Felsefi Tavır 23
1.10. Felsefe Sorusu Nasıl Bir Sorudur? 24
1.11. Felsefe Zor mudur? 25
1.12. Felsefenin Geleceği 27
1.13. Felsefenin Farklı Disiplinleri 27
Kaynakça 28

2. BÖLÜM
VARLIK FELSEFESİ

2.1. Varlık Felsefesinin Tanımı, Konusu ve Problemleri 31
2.1.1. Varlık Felsefesinin Tanımı 31
2.1.2. Varlık Felsefesinin Konusu ve Problemleri....32
2.2. Varlık ve Türleri, Tözler ve Özellikleri....33
2.2.1. Varlık 33
2.2.1.1. Gerçek (Reel) Varlık 34
2.2.1.2. Düşünsel (İdeal) Varlık 35
2.2.2. Varlık Türleri 35
2.2.3. Tözler ve Özellikleri....35
2.2.4. Tümeller Sorunu 37
2.3. Varlığa Bakış 39
2.3.1. Bilimsel Bakış 39
2.3.2. Felsefi Bakış 39
2.4. Metafizik, Ontoloji ve Teoloji Arasındaki İlişkiler 40
2.5. Ontoloji Açısından Varlık 43
2.5.1. Varlığın Olup Olmadığı Problemi 43
2.5.1.1. Nihilizm (Hiççilik) 43
2.5.1.2. Realizm (Gerçekçilik) 44
2.5.2. Varlığın Niceliği Problemi 44
2.5.2.1. Monizm (Tekçilik) 44
2.5.2.2. Düalizm (ikicilik) 44
2.5.2.3. Plüralizm (Çokçuluk) 44
2.5.3. Varlığın Ne Olduğu Problemi 44
2.5.3.1. Varlığı "Oluş" Olarak Kabul Edenler 45
2.5.3.2. Varlık "Tin" (İdea) Olarak Kabul Edenler....46
2.5.3.3. Varlığı "Madde" Olarak Kabul Edenler 51
2.5.3.4. Varlığı Hem "İdea" Hem de "Madde" Olarak Kabul Edenler 55
2.5.3.5. Varlığı "Fenomen" Olarak Kabul Edenler 57
2.5.3.6. Varlığı "Varoluş" Olarak Kabul Edenler 59
Kaynakça....62

3. BÖLÜM
BİLGİ FELSEFESİ

3.1. Bilgi Felsefesi Nedir? 65
3.2. Bilgi Felsefesinin Temel Kavramları 66
3.2.1. Bilgi 66
3.2.2. Önerme 66
3.2.3. Doğruluk 67
3.2.4. Anlamlılık 67
3.2.5. Tutarlılık 67
3.3. Bilgi Felsefesinin Temel Problemleri 68
3.3.1. Doğru Bilginin İmkânı Problemi 70
3.3.1.1. Septisizm 71
3.3.2. Bilginin Kaynağı Problemi 75
3.3.2.1. Akılcılık (Rasyonalizm) 75
3.3.2.2. Deneycilik (Ampirizm) 77
3.3.2.3. Sezgicilik 78
3.3.2.4. Kritisizm 79
3.3.3. Bilginin Gerekçelendirilmesi (Ölçütü) Problemi 80
3.3.3.1. Temelci Teori 81
3.3.3.2. Tutarlılık Teorisi 82
3.3.3.3. Pragmatist Teori 83
3.3.4. Bilginin Kapsamı Problemi 84
3.3.4.1. İçselcilik 85
3.3.4.2. Dışsalcılık 85
3.3.4.3. Pozitivizm 85
3.3.4.4. Neopozitivizm 86
Kaynakça 87

4. BÖLÜM
BİLİM FELSEFESİ

Giriş 89
4.1. Bilim Felsefesi Nedir ve Problemleri Nelerdir? 91
4.2. Bacon'cı Bilim Tasarımı ve Klasik Pozitivizm 92
4.3. Mantıkçı Pozitivizm ve Doğrulamacı Bilim Anlayışı 93
4.4. Karl R. Popper ve Yanlışlamacı Bilim Anlayışı 96
4.5. Duhem-Quine Tezi veya Holistik Bilim Anlayışı 99

4.6. Thomas S. Kuhn ve Paradigmaya Dayalı Bilim Anlayışı 100
4.7. Paul K. Feyerabend ve Anarşist Bilim Anlayışı 103
4.8. Imre Lakatos ve İnceltilmiş (Sofistike) Yanlışlamacılık 105
Kaynakça 107

5. BÖLÜM
AHLAK FELSEFESİ

Giriş 109
5.1. Ahlak ve Ahlak Felsefesi 109
5.2. Ahlak Felsefesinin Temel Kavramları 114
5.3. Etik Türleri 115
5.3.1. Deskriptif Etik 115
5.3.2. Normatif Etik 115
5.3.3. Metaetik 116
5.3.4. Uygulamalı Etik 116
5.4. Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri 116
5.4.1. Ahlak Felsefesinde Değer Sorunu 116
5.4.2. Ahlâkî Davranış ve Özgürlük Problemi 117
5.4.3. Ahlakın Evrenselliği Problemi 118
5.4.4. Ahlakta Sorumluluğun Önemi 119
5.5. Farklı Ahlak Anlayışları 120
5.5.1. Eudaimonist (Mutlulukçu) Etik 120
5.5.2. Utilitarist (Faydacı) Etik 123
5.5.3. Doğalcı Etik 124
5.5.4. Kantçı Ödev Etiği 125
5.5.5. İmmoralist Etik 126
5.5.6. Egzistansiyalist (Varoluşçu) Etik 127
Kaynakça 127

6. BÖLÜM
SİYASET FELSEFESİ

6.1. Siyaset Felsefesi Nedir? 129
6.2. Siyaset Felsefesinin Temel Problemleri 131
6.3. Siyasi İdeolojiler 133
6.3.1. Anarşizm 133

6.3.2. Faşizm ... 135
6.3.3. Liberalizm ... 137
6.3.4. Marksizm ... 138
6.3.5. Muhafazakârlık ... 139
6.4. Siyaset Felsefesinin Öncü Düşünürlerine Örnekler ... 141
6.4.1. Farabi ... 141
6.4.2. İbni Haldun ... 144
6.4.3. Thomas Hobbes ... 147
6.4.4. John Locke ... 148
6.4.5. Jean-Jecques Rousseau ... 150
Kaynakça ... 152

7. BÖLÜM
SANAT FELSEFESİ

7.1. Sanat Felsefesi ... 155
7.1.1. Estetik ve Sanat Kavramları ... 156
7.1.2. Estetik Obje ... 157
7.1.3. Estetik Suje ... 158
7.1.4. Sanat-Din-Estetik ... 159
7.1.5. Sanat-Tarih- Felsefe ... 160
7.1.6. Sanat-Bilim-Felsefe ... 160
7.1.7. Sanat Kuramları ... 161
7.1.7.1. Mimesis Kuramı ... 162
7.1.7.2. Katharsis Kuramı ... 162
7.1.7.3. Oyun Kuramı ... 162
7.1.7.4. Yaratma/ Sezgi Kuramı ... 163
7.1.7.5. İlişki Kuramı ... 164
7.1.7.6. Formalist Kuram ... 164
7.1.7.7. Toplumsal Sanat Kuramı ... 165
7.1.7.8. Kurumsal Sanat Kuramı ... 165
7.1.8. Estetik Değer ... 165
7.1.8.1. Güzellik Problemi ... 165
7.1.8.2. Güzel-Hakikat ... 166
7.1.8.3. Güzel-İyi ... 166
7.1.8.4. Güzel-Yararlı ... 167
7.1.8.5. Yüce ... 167

7.1.8.6. Komik ... 168
7.1.8.7. Güzel-Çirkin ... 168
7.1.9. Estetik Beğeni ... 169
7.1.10. Estetik Yargı ... 169
Kaynakça ... 170

8. BÖLÜM
DİN FELSEFESİ

8.1. Din Felsefesine Giriş ... 171
8.1.1. Tanımı, Yöntemi, Gayesi ... 171
8.1.2. Din Felsefesinin Temel Problemleri ... 173
8.2. Tanrı'nın Varlığı Hakkında Görüşler ... 174
8.2.1. Tanrı'nın Var Olduğunu Kabul Eden Anlayışlar ... 174
8.2.1.1. Teizm ... 174
8.2.1.2. Deizm ... 183
8.2.1.3. Panteizm ... 185
8.2.1.4. Panenteizm ... 186
8.2.2. Tanrı'nın Varlığının Bilinemeyeceği Görüşü (Agnostisizm) ... 187
8.2.3. Tanrı'nın Varlığını Kabul Etmeme (Ateizm) ve Kötülük Problemi ... 187
8.2.3.1. Ateizm ... 187
8.2.3.2. Kötülük Problemi ... 189
Kaynakça ... 193

9. BÖLÜM
EĞİTİM FELSEFESİ

9.1. Felsefe ve Eğitim ... 195
9.2. Eğitim Felsefesi ve Temel Sorunları ... 198
9.3. Temel Felsefi Akımlar ve Eğitim ... 202
9.3.1. İdealist Eğitim Felsefesi ... 202
9.3.2. Realist Eğitim Felsefesi ... 205
9.3.3. Natüralist Eğitim Felsefesi ... 207
9.3.4. Pragmatist Eğitim Felsefesi ... 209
9.3.5. Egzistansiyalist Eğitim Felsefesi ... 211
9.4. Eğitim Felsefesi Akımları ... 213

9.4.1. Daimicilik (Perennializm) ... 213
9.4.2. Esasicilik (Essensializm) ... 214
9.4.3. İlerlemecilik (Progressivizm) ... 216
9.4.4. Yeniden Kurmacılık (Reconstructionizm) ... 217
9.5. Analitik Eğitim Felsefesi ... 218
9.6. Eleştirel Eğitim Felsefesi ... 221
Kaynakça ... 224

10. BÖLÜM
TARİH FELSEFESİ

10.1. Tarih Nedir? ... 227
10.2. Tarihsel Varlık Olarak İnsan Nedir? ... 228
10.3. Tarih Felsefesi ve Temel Soruları ... 230
10.4. Tarih Felsefesinin Önde Gelen Belli Başlı Düşünürleri ... 234
10.4.1. Saint Augustinus ... 235
10.4.2. İbn Haldun ... 236
10.4.3. Giambattista Vico ... 238
10.4.4. Immanuel Kant ... 239
10.4.5. Johann Gottfried von Herder ... 240
10.4.6. Auguste Comte ... 241
10.4.7. Wilhelm Dilthey ... 243
10.4.8. Friedrich Nietzsche ... 244
Kaynakça ... 245

11. BÖLÜM
DİL FELSEFESİ

11.1. Dil Nedir? ... 247
11.2. Felsefe Tarihinde Dil ... 249
11.3. Yirminci Yüzyılda Dil ve Dil Felsefesi ... 254
11.3.1. Gottlob Frege ... 255
11.3.2. Bertrand Russell ... 256
11.3.3. Ludwig Wittgenstein ... 257
11.3.4. Viyana Çevresi ... 258
11.4. Dil Felsefesinin Temel Sorunları ... 259

11.4.1. Dil, Düşünce ve Varlık İlişkisi 260
11.4.2. Gündelik Dile Karşı İdeal Dil Tartışmaları 261
11.4.3. Anlam Sorunu 263
Kaynakça 269

12. BÖLÜM
HUKUK FELSEFESİ

Giriş 271
12.1. Hukuk Felsefesinin Problemleri 273
12.1.1. Hukukun Kaynağı 274
12.1.2. Hukukun Geçerliliği 274
12.1.3. Hukukun Amacı 275
12.1.4. Hukukun Üstünlüğü 276
12.1.5. Hukukun Etkinliği 277
12.2. Antik Yunan ve Roma'da Hukuk Felsefesi Tartışmaları 277
12.2.1. Antik Yunan'da Hukuk Felsefesi 279
12.2.2. Roma'da Hukuk Felsefesi 282
12.3. Hıristiyan Doğal Hukuku 284
12.3.1. Hıristiyan Doğal Hukukunda Platonculuk 284
12.3.2. Hıristiyan Doğal Hukukunda Aristotelesçilik 285
12.3.3. Hıristiyan Hukuk Felsefesinin Sekülerleşmesi 286
12.4. Modern Hukuk Felsefesinin Doğuşu ve Gelişimi 287
12.4.1. Akılcı Doğal Hukuk Yaklaşımı 287
12.4.2. İradeci Doğal Hukuk Yaklaşımı 288
12.4.3. Modern Hukuk Felsefesinde Kant ve Etkisi 289
12.5. Çağdaş Hukuk Felsefesi Ekolleri 291
12.5.1. Tarihçi Hukuk Okulu 292
12.5.2. İdealist Hukuk Felsefesi ve Materyalist Eleştirisi 292
12.5.3. Hukuk Felsefesinde Faydacı Okul 294
12.5.4. Hukuksal Pozitivizm Okulu 295
12.5.5. Hukuksal Realizm Okulu 297
Kaynakça 298

13. BÖLÜM
ÇEVRE FELSEFESİ

Giriş 299
13.1. Ekoloji ve Çevre Felsefesi 299
13.2. Çevre Felsefesinin Temelleri 301
13.3. Çevre Felsefesi 308
13.3.1. Çevre Etiği 308
13.3.1.1. Canlı Merkezcilik 310
13.3.1.2. Çevre Merkezcilik 313
13.3.2. Radikal Ekoloji 315
13.3.2.1. Derin Ekoloji 315
13.3.2.2. Ekofeminizm 317
13.3.2.3. Sosyal Ekoloji 319
13.3.3. Zayıf İnsan Merkezcilik 320
Kaynakça 321

Dizin 323

Editörler Hakkında 331

Yazarlar Hakkında 332

1. BÖLÜM

FELSEFEYE GİRİŞ

Doç. Dr. Serdar SAYGILI, Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1986-6448

1.1. Nedir Bu Felsefe?

İnsanı insan yapan önemli özelliklerden birisi onun kendini, doğayı, dünyayı, toplumu, geçmişini ve bütün yönleriyle kendi varlığını tanımak ve kavramak istemesidir. Bu açıdan öteki varlıklardan farklılık gösteren insan bilen ve bilgi sahibi olan varlıktır. Bu varlığın ürettiği en önemli bilgi türlerinden birisi felsefedir. Felsefe, kültürün belli bir aşamasında insanın kendisini, dünyayı ve evreni anlamak için ürettiği özgün bir düşünme biçimidir (Cihan, 2020: 1). Bununla birlikte düşünce tarihinde oldukça uzun bir geçmişe sahip olan felsefe farklı dönemlerde farklı anlamlarda kullanılmıştır. Felsefe kavramına onun tek anlamlı kullanılması için yeterli olacak ve belirli bir zamanda yaşayan insanların üzerinde anlaşacakları kesin bir tanımlama yapılamamıştır. Bu bakımdan *Felsefe nedir?* sorusu kolaylıkla sorulabilen ancak yanıtlanması oldukça güç olan sorulardan olagelmiştir (Ajdukiewicz, 2010: 11). Dolayısıyla felsefe antikçağdan günümüz dünyasına kadar üzerinde hala ciddi tartışmaların yapıldığı kavramlardan olmuştur.

Felsefe (İng. *Philosophy:* Alm. *Philosophie*) kelimesi köken olarak Yunanca *Philosophia* sözcüğünden gelmektedir (Çüçen, 2012: 17). Etimolojik olarak ise *Philo* ve *Sophia* olmak üzere iki farklı kavramdan oluşmuştur. *Philo* sevgi, dostluk, arkadaşlık, seviyorum, dostluk gösteriyorum, arkadaşlık kuruyorum ve *sophia* bilgelik (hikmet) anlamlarına gelmektedir. İki farklı kavramın birleşiminden oluşan *Philosophia* bilgelik sevgisi, bilgelik dostu, bilginin arkasından giden veya bilgiyle arkadaş olmak isteyen gibi farklı anlamlar ifade etmektedir (Küyel, 1976: 9). Buna ilaveten özellikle ortaçağ metinlerinde kavramın mevcut anlamlarından hareketle *sapientia* sözcüğü yaygın olarak kullanılmıştır (Güçlü, Uzun, Yolsal, 2003: 532). Ayrıca İslam filozoflarından Kindî, *philosophia* kavramının kökeni üzerine şunları söylemiştir: *"Felsefe kelimesi bu ismin etimolojisi bakımından, hubb el-hikmehikmet sevgisidir"* (Keklik, 1987: 4). Şu halde *philosophia* her şeyi kuşatan tümel

bilgiye sahip olmaktan farklı olarak, bilginin peşinde olmayı bilgiyi aramayı, nerede ve kimlerce oluşturulmuş olursa olsun bilgiye ulaşmayı ve bilgiyle dostluk yapmayı ifade etmektedir. Bununla birlikte *Philosophia* kavramı ilk olarak ilkçağ filozoflarından Pythagoras (MÖ 570 – MÖ 495) tarafından kullanılmıştır (Gökberk, 1998: 12). Pythagoras açısından yaşayan hiçbir varlık *sophia* (hikmet) sahibi değildir, ancak Tanrıların sophia sahibi olması mümkündür (Keklik, 1987: 6).

Öte yandan felsefe, düşünce tarihinin farklı zaman ve toplumlarında farklı filozoflar tarafından farklı perspektiflerden tanımlanmıştır. Antikçağ Yunan filozoflarından *Sokrates*'e göre, felsefe arkadaşlar arasında yapılan sınırsız bir tartışma durumu ya da özgür insanların farklı konular üzerine yapmış oldukları farklı araştırma biçimidir (Deleuze ve Guattari, 2001: 34). *Platon*'a göre, felsefe ideaların gerçek bilgisine ulaşarak kendi doğasını tanımak, nasıl yaşaması gerektiğinin farkına varmak ve hangi amaçların peşinden gidilmesinin doğru olduğuna karar vermektir (Cevizci: 2007: 23). *Aristoteles*'e göre, felsefe mikro kozmos yani küçük uyumlu evren olan insanın, makro kozmos yani büyük uyumlu evren karşısında saygılı şaşkınlığa düşerek varlıkla ilgili sorun görmesi, soru sorması ve soruları çözümlemeye çalışmasıdır (Küyel, 1976: 19). Bununla birlikte *Immanuel Kant* açısından felsefe, kendini mantıksal sebeplerle geçerli kılmak veya haklı çıkarmak savında bulunan rasyonel faaliyet türüdür (Arslan, 1998: 14-15). *G. W. Hegel* açısından felsefe, herhangi bir tikel gerçeklik yahut bilme alanının değil, var olan her şeyin incelenmesidir (Oizerman, 1998: 165). *Ludwig Wittgenstein* açısından felsefe, zekâmızın dil tarafından büyülenmesine karşı verilen ciddi bir mücadeledir (Wittgenstein, 2009: 52). Alman filozof *Karl Jaspers* açısından yolda olmaktır (Jaspers, 1998: 11). İspanyol filozof *Jose Ortega y Gasset* açısından ise felsefe bir geleneğin dışında var olma çabasıdır (Gasset, 2022: 128). Ayrıca İslam dünyasındaki filozoflar tarafından felsefe üzerine farklı tanımlamalar yapılmıştır. Örneğin *Farabi* açısından var olmaları bakımından varlıkların bilinmesidir (Yazıcı, 1999: 4). İbn Rüsd açısından ise varlıkları düşünmek ve varlıkların yapılışlarını bilmek bakımından bir yapıcının varlığını belgelendirme faaliyetidir (Küyel, 1976: 18). Bunların dışında elbette felsefenin anlamına ilişkin başka tanımlamalarda dile getirilmiştir. Felsefe, iletişim kurmaktır (Cihan, 2010: 151); ilahî ve insanî şeylerin bilgisidir; varlığın varlık olarak bilgisidir; ölmeyi öğrenmektir; mutlu olmak için düşünce ile çabalamaktır; bilginin bilgisi, sanatların sanatı, tek bir alana yönelik olmayan mutlak bilimdir (Jaspers, 1998: 12); evreni bütünsel açıdan anlamak ve açıklamak için yapılan girişimdir (Aster, 1999: XXXVII); insanın düş ve düşünce kabiliyetinin tarihsel süreçte süregelen eşsiz serüvenidir (Topdemir, 2008b: 30). Burada felsefe üzerine yapılmış ve yapılmakta olan tüm tanımlamalar Fransız Filozof Jules Lachelier'in (1832-1918) kendisinin *Felsefe nedir?* sorusuna verdi-